

जलसंपदा, सार्वजनिक बांधकाम, वन व सामाजिक  
वनीकरण विभागामध्ये अंमलात असलेल्या पतपत्र  
पध्दतीत पुनर्विलोकनानंतर लागू करावयाच्या सुधारणा

महाराष्ट्र शासन

वित्त विभाग

शासन निर्णय, क्रमांक : कोषाका-१३०४/प्र.क्र.१४२/कोषा-प्र-५

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक : १ जुलै २००५

वाचा :

- (१) शासन निर्णय क्र : टिआरडब्ल्यू-१३८६/सीआर.-९२/कोषागारे-चार, दि.४ ऑगस्ट १९८७
- (२) शासन निर्णय क्रमांक टिआरडब्ल्यू-१३८८/सीआर.-७७/कोषागारे-चार, दि.२५ ऑगस्ट १९८८
- (३) शासन निर्णय क्र : टिआरडब्ल्यू-१३८८/सीआर.-२४९/८८/कोषागारे-चार, दि.१७ ऑक्टोबर १९८८
- (४) शासन निर्णय क्र : टिआरडब्ल्यू-१३९७/सीआर.-२९/९७/कोषागारे-चार, दि. ६ फेब्रुवारी १९९७.

शासन निर्णय :

पायाभूत सुविधा निर्माण करणारे विभाग म्हणून जलसंपदा व सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांना धनादेशाने शासन लेख्यातून थेट अनुदान आहरित करण्याचे विशेष अधिकार देण्यात आले. तथापि या विशेष अधिकारांमध्ये बरेचदा अर्थसंकल्पिय अनुदानापेक्षा जास्त खर्च होत असल्याचे निदर्शनास आल्यानंतर लोकलेखा समितीच्या शिफारसीनुसार पतपत्र पध्दतीद्वारे होणाऱ्या खर्चावर शासनाचे योग्य व काटेकोर नियंत्रण आणण्यासाठी राज्यातील जलसंपदा व सार्वजनिक बांधकाम विभागांत पतपत्र पध्दती अमलबजावणीबाबत मार्गदर्शक तत्वे व सूचना उपरोक्त शासन निर्णय दिनांक ४ ऑगस्ट १९८७ अन्वये विहित करण्यात आली. कालांतराने पतपत्र पध्दतीचा वापर वन व सामाजिक वनीकरण विभागातही अनुक्रमे उपरोक्त शासन निर्णय क्रमांक (२) व (३) अन्वये सुरू करण्यात आला. तथापि त्यानंतर पतपत्र पध्दतीचा आढावा आजतागायत घेण्यात आला नव्हता. अर्थसंकल्पीय अनुदानापेक्षा जास्त खर्च होऊ नये या मुलभूत व प्रमुख उद्देशाने शासनाने १९८७ मध्ये मार्गदर्शक सूचना प्रसूत केल्यानंतर देखिल आजही हा प्रमुख उद्देश पूर्णपणे सफल झालेला नाही असे शासनाच्या निदर्शनास आले. तसेच लोकलेखा समितीच्या वेगवेगळ्या बैठकीत लोक लेखा समितीने पतपत्र पध्दतीत सुधारणा करण्याची आवश्यकता प्रतिपादन केली. बदलत्या परिस्थितीत खर्चावर अधिक व काटेकोर नियंत्रण आणल्याशिवाय पतपत्र पध्दतीची यशस्वी अमलबजावणी प्रभाविपणे होऊ शकणार नाही या निष्कर्षाप्रत आल्यानंतर शासनाच्या असे निदर्शनास आले की, पतपत्र पध्दतीत पुन्हा अधिक सुधारणा करण्याची आवश्यकता आहे. या आवश्यकतेतून शासनाने पतपत्र पध्दतीत पुढील सुधारणा लागू करण्याचा निर्णय घेतला आहे. :

- (१) संदर्भ क्रमांक (१) येथील शासन निर्णय दिनांक ४.८.१९८७ च्या जोडपत्रातील परिच्छेद १३ (तीन) मध्ये बदल करण्यात येत आहे. आंतरविभागीय हस्तांतरणासाठी उपलब्ध करून दिले जात असलेले धनादेश पुस्तक रद्द करण्यात येत असून याकरिताची सदर पुस्तके तात्काळ कोषागाराकडे जमा

करण्यात यावी. यापुढे आंतरविभागीय व्यवहारांकरिता पतपत्रासाठी उपलब्ध करून दिलेले धनादेशच वापरण्यात यावे.

(२) पतपत्र मंजूर करताना नियंत्रक अधिकाऱ्यांनी काही बाबींकडे विशेषत्याने लक्ष देणे आवश्यक आहे

(अ) निलंबन शिर्षाखालील अनुदानासाठी वेगळे पतपत्र देण्यात येवू नये. ज्या कामासाठी निलंबन शिर्षाखालील खरेदी संग्रह करावयाचा आहे किंवा आगाऊ रकमा घ्यावयाच्या आहेत, ते काम ज्या शिर्षाखाली आहे त्या अनुदानाचे पतपत्र त्यासाठी वापरण्यात यावे. निलंबनाखालील अशा रकमा त्या त्या अर्थसंकल्पीय वर्षातच संबंधित कामावर वर्गीकृत केल्या पाहिजेत. पतपत्र मंजूर करताना नियंत्रक अधिकाऱ्यांनी कार्यव्ययी आस्थापनेचा खर्च व महालेखापालांकडून कामांवर समायोजित केला जाणारा खर्च यज्ञ करून कामांसाठी पतपत्र मंजूर करावे. त्यासाठी सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट "क" मध्ये तरतुदीचे वितरण करण्यात यावे व त्याची प्रत कोषागार कार्यालयांसही देण्यात यावी.

(ब) बऱ्याचदा असेही घडते की कामाची तातडी लक्षात घेऊन उधारीवर साहित्य खरेदी करून काम केले जाते व तो खर्च कामावर खर्ची टाकण्यात येतो, यामुळे खर्च दिसतो परंतु अनुदान उपलब्ध नसल्याने पुरवठादारांचे प्रदान प्रलंबित राहते. पतपत्र मंजूर करताना अशा उधारीवर साहित्य खरेदी करून कामावर खर्ची टाकलेल्या रकमा विचारात घेणे आवश्यक आहे.

(क) सुधारित अर्थसंकल्पीय तरतुदी प्राप्त झाल्यास किंवा अर्थसंकल्पीय तरतुदीमध्ये कपात करण्यात आल्यास त्याप्रमाणे पतपत्र मर्यादेत सुधारणा करण्यात यावी.

(३) पतपत्राच्या वापर निलंबन निपटान्या करिता करण्यात येवू नये.

(४) प्रत्येक तिमाहीत झालेल्या खर्चाची समायोजने लगतच्या पुढील तिमाहीतच पूर्ण करणे अपेक्षित असताना सध्यास्थितीत सर्व समायोजने वर्षअखेरीस शेवटच्या तिमाहीत केली जातात. समायोजनाचे काम प्रत्येक तिमाहीतच पूर्ण केल्यास योग्य वेळीच खर्चाचा अंदाज येऊन खर्चाचे वर्गीकरणही योग्य वेळेसच पूर्ण होऊ शकते. यास्तव येथून पुढे प्रत्येक तिमाहीचे समायोजन लगतच्या पुढील तिमाहीत केले जाईल याची खबरदारी नियंत्रक अधिकाऱ्यांनी घेणे आवश्यक आहे. तिमाही खर्चाचे समायोजन पूर्ण करून पुढील तिमाहीत सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट "ड" मध्ये कार्यकारी अभियंता यांनी कोषागार अधिकारी यांना समायोजनाबाबत प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल. त्याशिवाय त्या पुढील तिमाहीमध्ये कोणतेच धनादेश कोषागाराकडून नोंदवून दिले जाणार नाहीत.

(५) पतपत्रान्तर्गत व पतपत्रेतर असे खर्चाचे वर्गीकरण काटेकोरपणे पाळण्यात यावे. कोषागार अधिकाऱ्यांनी धनादेश पुस्तिका उपलब्ध करून देताना "पतपत्रान्तर्गत खर्चाकरिता" व "पतपत्रेतर खर्चा करिता" असे शिक्के धनादेश पुस्तिकेवर न चुकता मारावेत. "पतपत्रेतर खर्चा करिता" असलेल्या धनादेश पुस्तिकेचा वापर ठेव परताव्याव्यतिरिक्त अन्य प्रयोजनांसाठी करण्यात येवू नये. ठेव परताव्याचे धनादेशासोबत ठेव परताव्याचे आदेश असल्याशिवाय असे धनादेश कोषागार अधिकाऱ्यांनी नोंदवून देवू नयेत. "पतपत्रेतर खर्चा करिता" सादर झालेले धनादेश नोंदविण्यासाठी कोषागार अधिकाऱ्यांनी स्वतंत्र पृष्ठे असलेली नोंदवही ठेवावी.

(६) पतपत्राच्या तिमाही मर्यादेवर लक्ष ठेवण्याची जबाबदारी कोषागार कार्यालयावर याद्वारे टाकण्यात येत आहे. सध्या नमुना "पतपत्र-चार" मध्ये दिली जाणारी माहिती सध्यास्थितीत भारतीय स्टेट बँकेला पाठविली जाते. यामुळे पतपत्र मर्यादेवर लक्ष ठेवणे कोषागार/उपकोषागार कार्यालयाला

शक्य होत नाही. यास्तव आता नमुना "पतपत्र-चार" मध्ये कोषागार कार्यालयाला माहिती सादर करणे बंधनकारक राहिल व त्याची प्रत महाराष्ट्र कोषागार नियम खंड एक खालील नियम १७५ नुसार बँकेला माहितीसाठी सादर करण्यात यावी. याबाबत उचित दक्षता घेण्यात यावी.

(७) नियंत्रक अधिकाऱ्याने नमुना "पतपत्र-पाच" मध्ये पतपत्र मर्यादेची मर्यादा निर्गमित करताना त्याची एक प्रत कोषागार कार्यालयालाही अग्रेषित करणे बंधनकारक राहिल, याबाबत उचित दक्षता घ्यावी जेणेकरून पतपत्र मर्यादेवर कोषागार कार्यालयाचे नियंत्रण सुनिश्चित होऊ शकेल.

(८) कोषागार अधिकाऱ्यास पतपत्र नमुना - पाच प्राप्त न झाल्यास, धनादेशाचे वितरण केले जाणार नाही याची दक्षता कोषागार/उपकोषागार अधिकारी यांनी घ्यावी. त्याचप्रमाणे परिच्छेद २ (क) प्रमाणे, सुधारित अर्थसंकल्पीय तरतूदी कमी झाल्यास किंवा अर्थसंकल्पीय तरतूदीमध्ये कपात करण्यात आल्यास, सुधारित पतपत्र मर्यादा प्राप्त झाल्याशिवाय पुढील प्रदान करण्यात येवू नये.

(९) शासनाच्या दैनंदिन खर्चाचा अंदाज घेण्यासाठी शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण-१०९७/प्र.क्र.२६९/कोषा-४, दिनांक २१.२.१९९८ अन्वये धनादेशाद्वारे प्रदान करणाऱ्या सर्व विभागांचे धनादेश निर्गमित करण्यापूर्वी कोषागारात/उपकोषागारात नोंदविण्यासाठी पाठविणे बंधनकारक करण्यात आले आहे. या धनादेशांसोबत, सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट "अ" मधील नमुन्यात आहरण अधिकाऱ्याने माहिती जोडणे आवश्यक आहे तसेच या धनादेशांची नोंद कोषागार/उपकोषागार अधिकाऱ्याने सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट "ब" द्वारे विहित नोंदवहीत नोंदणे देखिल अनिवार्य आहे. परिशिष्ट "ब" मध्ये धनादेश नोंदणी करताना ही नोंदणी कोषागारात अप्पर कोषागार अधिकारी यांच्या पेक्षा कमी नसेल अशा दर्जाच्या अधिकाऱ्याने व उपकोषागारात उप कोषागार अधिकाऱ्याने साक्षात्कृत करण्याची खबरदारी घ्यावी. नियंत्रण अधिकाऱ्यांकडून पतपत्र - ४ मध्ये माहिती प्राप्त होणे, परिशिष्ट "अ" मधील पूर्ण माहिती प्राप्त होणे व धनादेशाचा खर्च पतमर्यादेत असणे या बाबींची खात्री करूनच धनादेश नोंदवून घ्याव्याचे आहेत. या सूचनांचे पालन न झाल्यास कोषागारातील संबंधित अधिकारी/कर्मचारी यांना जबाबदार धरण्यात येईल.

(१०) पतपत्र मर्यादा निश्चित करणारे आदेश छापील अनुक्रमांकित पुस्तिकेतून क्रमाने निर्गमित करण्यात यावे. जे पुस्तक वापरण्यात येणार असेल त्याचे छापील अनुक्रमांक पुस्तिका वापरण्यास सुरवात करण्याच्या आधी कोषागार अधिकारी व महालेखापाल, नागपूर यांना कळविण्यात यावे.

(११) शासन निर्णय दिनांक ६.२.१९९७ अन्वये रु. २५.०० लाखापेक्षा जास्त रकमेचे धनादेश निर्गमित करण्यापूर्वी वित्त व नियोजन विभागाची मान्यता घेण्याचे आदेश प्रचलीत आहेत. आता ही मर्यादा रु.५०.०० लाखापर्यंत वाढविण्यात येत आहे.

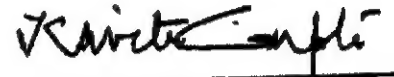
(१२) ठेव बांधकामांसाठी प्रचलित पद्धतीनेच कार्यवाही करण्यात यावी. कोषागार अधिकाऱ्याने ठेव बांधकामासाठीच्या धनादेशाकरिता स्वतंत्र नोंदवही ठेवावी.

(१३) संदर्भ क्रमांक (२) व (३) येथील अनुक्रमे शासन निर्णय दिनांक २५.८.१९८८ व दिनांक १७.१०.१९८८ च्या जोडपत्रातील परिच्छेद (३) मध्ये बदल करण्यात आला आहे. वन व सामाजिक वनीकरण विभागाच्या कामाच्या स्वरूपानुसार निधीची आवश्यकता ठरवून तिमाही पतपत्र मर्यादेचा सरासरी दर सुधारण्यात येत असून भविष्यात पहिल्या तिमाहीसाठी (एप्रिल ते जून) २५%, दुसऱ्या तिमाहीसाठी (जुलै ते सप्टेंबर) ३०%, तिसऱ्या तिमाहीसाठी (ऑक्टोबर ते डिसेंबर) ३०% व चौथ्या तिमाहीसाठी (जानेवारी ते मार्च) १५% अशी पतपत्र मर्यादा निश्चित करण्यात येत आहे.

(१४) जानेवारी मध्ये सुधारित अंदाज दिल्यानंतर मार्च महिन्यात वर्षाच्या शेवटी अनुदानात शक्यतो कपात नसावी. अंतिम सुधारित अंदाजाचे मर्यादेतच थनादेश नोंदवून देणे आवश्यक राहिल, जेणेकरून लेखात तफावत राहणार नाही.

(१५) पतपत्र पद्धतीद्वारे शासनाचे कोटयावधी रुपयांचे व्यवहार होतात. ह्या व्यवहारांचे कोणतेही देयक कोषागारात सादर होत नसल्याने या देयकांची कोषागार तपासणी होऊ शकत नाही. अशा परिस्थितीत पतपत्राद्वारे होणाऱ्या खर्चाचे अंदाज, त्यांचे अर्थसंकल्पन, पतपत्र पद्धतीचे व्यवस्थापन विभागीय खर्चाचा आढावा घेणे, खर्च पत्रके मागवून ती सादर करणे व एकंदरित पद्धतीवर वित्तिय नियंत्रण ठेवणे याकरिता लेखा व वित्त विषयक ज्ञान असलेला अधिकारी प्रत्येक नियंत्रक अधिकारी कार्यालयात असणे आवश्यक आहे. यासाठी महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवेतील लेखाधिकारी वर्ग-दोन दर्जाचा अधिकारी असणे आवश्यक आहे. असा अधिकारी उपलब्ध नसल्यास संबंधित विभागाने वित्त विभागाच्या सहमतीने पदनिर्मिती करून पदभरतीची मागणी शासनाच्या वित्त विभागाकडे करण्यात यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने



( कविता गुप्ता )

शासनाचे सचिव.

प्रति,

राज्यपालांचे सचिव,  
मुख्य मंत्र्यांचे सचिव,  
उप मुख्यमंत्र्यांचे सचिव,  
सर्व मंत्री आणि राज्यमंत्री यांचे स्वीय सहायक,  
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-१, महाराष्ट्र, मुंबई,  
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-२, महाराष्ट्र, नागपूर,  
महालेखापाल (लेखा परीक्षा)-१, महाराष्ट्र, मुंबई,  
महालेखापाल (लेखा परीक्षा)-२, महाराष्ट्र, नागपूर,  
महालेखापाल (वाणिज्यिक लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र, मुंबई,  
निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,  
नियोजन विभाग/जलसंपदा विभाग/सार्वजनिक बांधकाम विभाग/महसूल व वन विभाग,  
मंत्रालय, मुंबई ०३२,  
सर्व मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग व सार्वजनिक बांधकाम विभाग,  
सर्व अधिक्षक अभियंता, जलसंपदा विभाग व सार्वजनिक बांधकाम विभाग,  
सर्व प्रशासक, लाभक्षेत्र विकास प्राधिकरण,  
सर्व कार्यकारी अभियंता, जलसंपदा विभाग व सार्वजनिक बांधकाम विभाग,  
मुख्य वनसंरक्षक, वन विभाग  
सर्व वनसंरक्षक, वन विभाग,  
सर्व विभागीय वन अधिकारी,  
उप व्यवस्थापक, भारतीय रिझर्व बँक, (शासन व बँक लेखा विभाग) मुंबई.  
महाव्यवस्थापक, भारतीय स्टेट बँक, शासन व बँक लेखा विभाग, मुख्य कार्यालय, मुंबई,  
विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय स्टेट बँक, नागपूर, पुणे व मुंबई,

महाव्यवस्थापक, स्टेट बँक ऑफ हैद्राबाद, औरंगाबाद विभाग, औरंगाबाद,  
 सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी,  
 संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई,  
 मुख्य लेखापरीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, कोकण भवन, नवी मुंबई,  
 उप संचालक, लेखा व कोषागारे, पुणे/नाशिक/नागपूर/औरंगाबाद/अमरावती/कोकण विभाग, नवी मुंबई,  
 अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई/वांद्रे,  
 मुख्य लेखापरीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, मुंबई,  
 सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,  
 सर्व उप कोषागार अधिकारी,  
 संचालक, मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई,  
 व्यवस्थापक, शासकीय मुद्रणालय, येरवडा, पुणे  
 व्यवस्थापक, शासकीय मुद्रणालय, नागपूर,  
 वित्त विभागातील सर्व कार्यासने (ग्रंथालय ५ प्रती),  
 निवड नस्ती, वित्त विभाग-कोषागारे-५.



शासन निर्णय क्रमांक : कोषाका-१३०४/प्र.क्र.१४२/कोषा-प्रशा-५, दिनांक ०१ जुलै २००५ चे जोडपत्र.

## परिशिष्ट अ

कोषागारात धनादेश नोंदणीसाठी पाठवतांना सोबत जोडावयाचे प्रपत्र

कार्यालयाचे नाव :

लेखाशीर्ष :

पत्रपत्र मंजूरी क्रमांक :

उपलेखाशीर्ष :

योजनेचा संगणक

संकेतांक :

अ.क्र	विभागाचा प्रमाणक क्रमांक व दिनांक	कामाचे नाव	देयकाची स्थूल रक्कम रुपये	वजाती समायोजनाची रक्कम	देयकाची निव्वळ रक्कम रुपये	धनादेश क्रमांक व दिनांक	मंजूर अनुदान	प्रस्तुत देयकासह एकूण खर्च	शिल्लक अनुदान	पत्रपत्राची एकूण मर्यादा	प्रस्तुत देयकासह आतापर्यंत पत्रपत्रातून झालेला खर्च	शिल्लक पत्रपत्र मर्यादा	अभिप्राय
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४

स्वाक्षरी

पदनाम

शासन निर्णय क्रमांक : वन/पाटबंधारे/प्र.क्र.१४२/कोष-प्रशा-५, दिनांक ०१ जुलै २००५ चे जोडपत्र.

### परिशिष्ट ब

#### कोषागार कार्यालय :

सार्वजनिक बांधकाम विभाग/ पाटबंधारे विभाग / वन विभाग / सामाजिक वनीकरण विभाग यांच्याकडून निर्गमित झालेल्या पतपत्रानुसार निर्गमित झालेल्या धनादेशांची नियंत्रण नोंदवही.

अ. क्र.	विभागाचा प्रमाणक क्रमांक व दिनांक	कामाचे नाव	अर्थसंकल्पीय अनुदानाचे वर्गीकरण	आर्थिक वर्षाच्या मंजूर अनुदान	अर्थसंकल्पीय अनुदानातून हया देयकासह झालेला क्रमवारी खर्च	उपलब्ध रहणारे शिल्लक अनुदान	पतपत्र निर्गमित करणा-या प्राधिका-याचे पदनाम	कोणत्या तिमाही करिता पतपत्र निर्गमित केले आहे.	पतपत्र क्रमांक व दिनांक	निर्गमित केलेल्या पतपत्राची मर्यादा	निर्गमित केलेला धनादेश क्रमांक व दिनांक	धनादेशाची रक्कम	हया देयकासह प्रगतीदर्शक खर्च	शिल्लक पतपत्र मर्यादा	कोषागार अधिकारी अप्पर कोषागार अधिकारी यांची स्वाक्षरी
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६

टिप : प्रत्येक धनादेश निर्गमित करणा-या प्राधिका-याकरिता स्वतंत्र पृष्ठ उघडावे.



शासन निर्णय क्रमांक : कोषाका-१३०४/प्र.क्र.१४२/कोषा-प्रशा-५, दिनांक ०१ जुलै २००५ चे जोडपत्र.

## परिशिष्ट क

पतपत्र मंजूर करताना नियंत्रक अधिका-यांनी द्यावयाचे विवरणपत्र

लेखाशीर्ष :

संकेतांक :

अ.क्र	उपलब्ध तरतूद	कार्यव्ययी आस्थापनेसाठी होणा-या खर्चासाठी तरतूद	महालेखापालांकडून कामावर समायोजनाद्वारे केल्या जाणा-या खर्चासाठी तरतूद	अन्य कामासाठी वितरीत करण्यात येणारी पतपत्र मर्यादा	शेरा
१	२	३	४	५	६

( शासन निर्णय, क्रमांक : कोषाका-१३०४/प्र.क्र.१४२/कोषा-प्र-५, दिनांक : १ जुलै २००५ चे जोडपत्र )  
परिशिष्ट ड

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, वर्ष-----च्या प्रथम/दुसऱ्या/तिसऱ्या/चौथ्या तिमाही स्रचाचे  
समायोजन पूर्ण करण्यात आलेले आहे.

दिनांक :

कार्यकारी अभियंता

प्रति.

कोषागार अधिकारी/उपकोषागार अधिकारी